

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący)
SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)
SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania S. P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Biłgoraju
o prawo do zasiłku chorobowego i zwrot nienależnie pobranego zasiłku
chorobowego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 29 marca 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Zamościu
z dnia 13 października 2020 r., sygn. akt IV Ua 6/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Zamościu do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Zamościu wyrokiem z 13 października 2020 r. oddalił
apelację wnioskodawcy S. P. od wyroku Sądu Rejonowego w Zamościu z 30 grudnia

2019 r., który oddalił jego odwołanie od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Biłgoraju z 23 kwietnia 2019 r., odmawiającej wnioskodawcy prawa do zasiłku chorobowego oraz zobowiązującej go do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku za okresy wskazane w decyzji oraz umorzył postępowanie w zakresie żądania zwrotu odsetek od zasiłku chorobowego wobec zmiany pierwotnej decyzji w tej części decyzją z 29 maja 2019 r.

Sąd Rejonowy ustalił, iż wnioskodawca S. P. zatrudniony był na podstawie umowy o pracę w Spółdzielni Produkcji Rolnej w Ż. II na stanowisku księgowego. W dniach 24 marca 2015 r., 13 lipca 2015 r., 20 kwietnia 2016 r., 22 lipca 2016 r., 25 maja 2017 r. oraz 18 października 2017 r. wnioskodawca uczestniczył w posiedzeniach Rady Nadzorczej Banku w L. na stanowisku Sekretarza Rady. Na posiedzenia Rady wnioskodawca jeździł własnym samochodem. Miał do pokonania około 8 km. Posiedzenia Rady trwały ok. 2 godzin. Podczas posiedzeń wnioskodawca zabierał głos w sprawach rozpatrywanych przez Radę, podpisywał uchwały. Za uczestnictwo w Radzie wnioskodawca otrzymywał wynagrodzenie w kwocie ok. 200 zł. Zgodnie z treścią § 22 Statutu Banku w L. Rada Nadzorcza sprawuje kontrolę i nadzór nad działalnością Banku, w tym sprawuje nadzór nad wprowadzeniem systemu zarządzania. Rada składa się od 5 do 7 członków. Stosownie do treści § 25 pkt 5 Rada może podejmować uchwały, jeżeli w posiedzeniu uczestniczy co najmniej połowa członków Rady, w tym Przewodniczący lub członek Prezydium. 2 lutego 2015 r. wnioskodawca zatwierdził w systemie informatycznym P. rozliczenia miesięczne. Wnioskodawca otrzymał z tego tytułu wynagrodzenie. Zatwierdzenie było potrzebne, aby pracownicy mieli ciągłość dodatkowego ubezpieczenia w P.. Czynność tę wnioskodawca wykonał w pracy. Wnioskodawca był tego dnia w pracy, ponieważ wezwał go przełożony. Wnioskodawcy wypłacono zasiłek chorobowy w kwocie 23.691,66 zł. Wnioskodawca zwrócił P. 220,34 zł tytułem otrzymanego wynagrodzenia za pracę oraz kwotę 1.483,54 zł Bankowi Spółdzielczemu w L. tytułem otrzymanego wynagrodzenia za udział w posiedzeniach Rady Nadzorczej.

Sąd Rejonowy odwołanie ubezpieczonego uznał za niezasadne. Zgromadzony materiał dowodowy bezspornie wykazał, iż w okresie przebywania przez ubezpieczonego na zwolnieniach lekarskich uczestniczył on w posiedzeniach

Rady Nadzorczej Banku w L. . Nadto w okresie przebywania na zwolnieniu lekarskim od 31 stycznia do 2 lutego 2015 r. - a dokładnie 2 lutego 2015 r. wnioskodawca przebywał w zakładzie pracy i m.in. zatwierdzał miesięczne raporty w systemie informatycznym P. - z którym ma podpisaną umowę zlecenia. W obu przypadkach za powyższe czynności wnioskodawcy zostało wypłacone wynagrodzenie. S. P. w odwołaniu podniósł, iż Bank w L. prowadzi działalność społeczną. Z akt sprawy jasno wynika, iż działalność Banku to przede wszystkim działalność bankowa i komercyjna. Nawet, gdyby jednak przyjąć, że w niewielkim stopniu przeplata się ta działalność z inicjatywami społecznymi, np. służąc rozwojowi lokalnego środowiska, to okoliczność taka nie determinuje w ocenie Sądu stwierdzenia, że udział sekretarza rady w posiedzeniach rady nadzorczej jest obowiązkiem, od którego nie ma możliwości zwolnienia w przypadku choroby. Z przedłożonych dokumentów w tym Statutu Rady Nadzorczej jasno wynika, iż Rady najczęściej składały się z 6-7 członków, a posiedzenie Rady uważało się za ważne przy zawiadomieniu jej członków i obecności co najmniej połowy członków. W tych okolicznościach nieobecność S. P. w posiedzeniach Rady nie skutkowałaby niemożnością podjęcia przed Radę uchwał ważnych z punktu widzenia celów Banku. Do podjęcia i ważności takich uchwał wymagana była bowiem obecność wyłącznie połowy członków Rady Nadzorczej. Choroba jest okolicznością, która z całą pewnością usprawiedliwia nieobecność członka Rady Nadzorczej. Sam wnioskodawca przyznał, że wielokrotnie nie brał udziału w posiedzeniach Rady, gdy np. przebywał w sanatorium. W ocenie Sądu brak jest okoliczności pozwalających stwierdzić, że udział wnioskodawcy w posiedzeniach Rad Nadzorczych był wymuszony okolicznościami - z zeznań wnioskodawcy wynika, że na posiedzeniach Rad Nadzorczych podejmowane były bieżące problemy spółek. W podobnym tonie należy odnieść się do działań wnioskodawcy w dniu 2 lutego 2015 r. Tego dnia wnioskodawca osobiście stawiał się do pracy (z zeznań wynika, że został wezwany przez pracodawcę) i wykonywał czynności na rzecz zleceniodawcy, tj. P.. Z akt sprawy wynika, iż jego obecność tego dnia i dokonane czynności nie były nieodzowne, bowiem w 2016 r. takie zatwierdzenie dokonywał podczas choroby wnioskodawcy jego syn. Przebywając zatem na zwolnieniu lekarskim możliwe było zatwierdzenie sprawozdań bez obecności w pracy i podejmowania czynności zarobkowych. Nie jest konieczne skierowanie do ubezpieczonego specjalnego

pouczenia, że w okresie zwolnienia lekarskiego nie można wykonywać działalności zarobkowej. Pracą zarobkową jest każda aktywność zmierzająca do osiągnięcia zarobku, w tym pozarolnicza działalność gospodarcza, choćby nawet polegająca na czynnościach nieobciążających w istotny sposób organizmu pracownika pozostającego na zwolnieniu lekarskim. Częstotliwość uczestniczenia w posiedzeniach Rady Nadzorczej przez wnioskodawcę, czy też zatwierdzenia sprawozdań na rzecz P. wskazuje, iż było to świadome podejmowanie aktywności zawodowej podczas zwolnienia lekarskiego. Wnioskodawca przyznał, że gdyby nie uczestniczył w posiedzeniach Rady Nadzorczej nie otrzymałby wynagrodzenia - świadomie zatem podejmował działania zarobkowe. Na podstawie art. 84 ustawy systemowej pobrany zasiłek chorobowy był nienależnie pobranym świadczeniem, gdyż wnioskodawca wprowadził w błąd organ rentowy, co do powstania prawa do zasiłku chorobowego. W tym stanie rzeczy stosownie do treści art. 17 ustawy zasiłkowej zasadnym było odmówienie wnioskodawcy prawa do zasiłku chorobowego oraz nakazanie zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego za ten okres i w tym zakresie odwołanie od decyzji organu rentowego podlegało oddaleniu.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu oddalenia apelacji przyjął, że Sąd Rejonowy właściwie ocenił ustalony prawidłowo stan faktyczny i wydał trafne rozstrzygnięcie. Okoliczność, że wnioskodawca 2 lutego 2015 r., w pomieszczeniu zakładu pracy, wykonywał pracę za wynagrodzeniem na rzecz P., polegającą na zatwierdzeniu miesięcznych raportów w systemie informatycznym, a w okresie od 24 marca 2015 r. do 18 października 2017 r., 6-krotnie uczestniczył w posiedzeniach Rady Nadzorczej Banku w L. , za co otrzymywał stosowne wynagrodzenie, nakazuje przyjąć, że w tym okresie w sposób świadomy podejmował działania zarobkowe, a zatem w okresie orzeczonej niezdolności do pracy z powodu choroby, wykonywał pracę zarobkową. Jedno posiedzenie trwało około 2 godzin. Jako sekretarz Rady, aktywnie uczestniczył w jej posiedzeniu. Nadzorował przebieg posiedzeń o szerokim zakresowo porządku obrad, brał udział w dyskusji w rozpatrywanych sprawach, analizował i następnie podpisywał protokoły posiedzeń Rady oraz podejmowane przez nią uchwały. Za tę pracę otrzymywał wynagrodzenie. Nie było to wynagrodzenie ryczałtowe przysługujące niezależnie od obecności na posiedzeniu Rady, a przysługiwało tylko

pod warunkiem uczestniczenia w posiedzeniach Rady. Nie można zatem podzielić stanowiska wnioskodawcy, że kwoty wypłacone mu za udział w posiedzeniach Rady, stanowiły jedynie rekompensatę za poświęcony czas i poniesione nakłady w związku z wykonywaniem zadań statutowych Banku, ponieważ w świetle § 14 ust. 2 pkt 17 Statutu Banku i uchwały Zebrania Przedstawicieli Banku z 29 czerwca 2005 r., było to wynagrodzenie należne za udział w każdym posiedzeniu, a więc wynagrodzenie za konkretnie wykonaną pracę. Nie był trafny zarzut apelacyjny wnioskodawcy, dotyczący naruszenia art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, w myśl którego ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową lub wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. Wnioskodawca faktycznie wykonywał pracę zarobkową w okresach orzeczonej niezdolności do pracy. Na gruncie art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach (...), przeciwstawianie przez wnioskodawcę członkostwa w Radzie Nadzorczej Banku, jako misji publicznej, nie może wpływać na treść rozstrzygnięcia, gdyż udział wnioskodawcy w posiedzeniach Rady nie był sporadyczny, incydentalny ani wymuszony, a cykliczny, powtarzalny, odpłatny i określony porządkiem prac Rady (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2014 r., II UK 274/13). Wnioskodawca, jak przyznał w apelacji, podczas 8-letniej kadencji, tylko dwukrotnie był nieobecny na posiedzeniu Rady, tj. kiedy przebywał w sanatorium i w szpitalu.

Ubezpieczony w skardze kasacyjnej zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

a) art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, że dokonanie logowania na stronę P. S.A i potwierdzenie liczby ubezpieczonych za miesiąc maj w trakcie zwolnienia lekarskiego świadczy o wykonywaniu pracy zarobkowej i wykorzystywaniu zwolnienia lekarskiego w sposób sprzeczny z jego celem, podczas gdy czynność ta miała charakter incydentalny i techniczny, a wobec tego nie stanowi wykonywania pracy w rozumieniu przepisów prawa;

b) art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, iż udział w posiedzeniach Rady Nadzorczej oraz pobieranie z tego tytułu świadczenia pieniężnego w postaci rekompensaty stanowi „pracę zarobkową” w rozumieniu ww. przepisu podejmowaną „w celach zarobkowych”, podczas, gdy powołanie do rady nadzorczej nie wiąże się z nawiązaniem stosunku pracy ani innego stosunku cywilnoprawnego, zbliżonego do stosunku pracy, a wypłacane kwoty nie są ekwiwalentem za te czynności;

c) art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa poprzez jego błędną wykładnię wyrażającą się w uznaniu, że zachowanie pracownika polegające na incydentalnym uczestnictwie w posiedzeniach organu nadzorczego, którego to organu był członkiem, a z tytułu którego to członkostwa otrzymywał świadczenia pieniężne, stanowi wykonywanie pracy zarobkowej w rozumieniu tego przepisu;

d) art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, wskutek błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania polegającego na przyjęciu, iż członek rady nadzorczej banku, który pobiera wynagrodzenie za udział w posiedzeniach tego organu, świadczy pracę zarobkową w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy;

e) naruszenie art. 66 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa i art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez jego zastosowanie, podczas gdy w sprawie nie zostały poczynione ustalenia, które pozwoliłyby przyjąć, iż zostały spełnione ich przesłanki i ubezpieczony pobrał nienależne świadczenia, które zobowiązany jest zwrócić;

f) naruszenie art. 66 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa i art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, iż okoliczność, że ubezpieczony nie jest pouczony o braku prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych nie jest wystarczającą podstawą do stwierdzenia, iż nie obciąża go obowiązek zwrotu świadczeń, podczas

gdy prawidłowe i precyzyjne pouczenie jest warunkiem koniecznym do zobowiązania do zwrotu świadczeń;

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej uzasadniają jej wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Kluczowe znaczenie ma prawo materialne w aspekcie wykładni i stosowania art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, przy wiążących ustaleniach stanu faktycznego, na których oparto zaskarżony wyrok (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Należy wyjść od stwierdzenia, iż z mocy prawa członkowie rad nadzorczych objęci zostali ubezpieczeniami społecznymi od 1 stycznia 2015 r. Zmiana polega również na przyjęciu, że przychód z tytułu funkcji w radzie nadzorczej zwiększa podstawę wymiaru składek. Jednak nawet przy obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym członków rad nadzorczych przychód nie musi być równoznaczny z wykonywaniem działalności zarobkowej w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, czyli stanowić przesłankę negatywną prawa do zasiłku chorobowego. Niemniej ustawowe objęcie ubezpieczeniem społecznym osób biorących udział w radach nadzorczych nie jest bez znaczenia, zwłaszcza przy jednoczesnej regulacji stwierdzającej, że przychód za udział w radzie nadzorczej zwiększa podstawę wymiaru składek. Z tej perspektywy nie przesądza to sporu w tej sprawie, bo działalność może być różna, stąd nie zawsze w orzecznictwie kwalifikowana jest jako działalność zarobkowa w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Chodzi o to, że punktem odniesienia powinna być w pierwszej kolejności działalność a nie sam przychód, bowiem nie każdy przychód wynika z działalności zarobkowej. Nie każda bowiem działalność jest działalnością zarobkową w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej.

W tej sprawie ustalono, że posiedzenia w radzie nadzorczej banku nie były częste. W okresie od 24 marca 2015 r. do 18 października 2017 r. (czyli ponad 30 miesięcy) ubezpieczony uczestniczył w posiedzeniach rady nadzorczej 6 razy, czyli średnio co 5 miesięcy. Jeśli uwzględnia się, że za posiedzenie otrzymał ok. 200 zł, to

uprawnione jest stwierdzenie, że nie jest to działalność zarobkowa, którą ma na uwadze art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, bowiem sam udział w radzie nadzorczej był stosunkowo rzadki i krótki (jak ustalono około 2 godziny) za wynagrodzeniem ok. 200 zł. Tak nieczęsty udział w radzie nadzorczej, przy stosunkowo małym przychodzie, trudno uznać za pracę zarobkową. W takich okolicznościach skarżący nie bez racji odwołuje się do podobnych sytuacji w sprawach objętych wyrokami Sądu Najwyższego: z 4 listopada 2009 r., I UK 140/09; z 6 lutego 2014 r., II UK 274/13; z 5 kwietnia 2016 r., II UK 171/15; z 25 października 2018 r., III UK 166/17.

Podobnie nie należy też uznać za pracę zarobkową jednorazowej czynności zatwierdzenia w systemie informatycznym P. rozliczenia miesięcznego. Jak ustalił Sąd pierwszej instancji, a ustaleń tych nie zmienił Sąd drugiej instancji, zatwierdzenie było potrzebne, aby pracownicy mieli ciągłość dodatkowego ubezpieczenia w P.. Wnioskodawca był tego dnia w pracy, ponieważ wezwał go przełożony.

Problem z wykładnią pracy zarobkowej w rozumieniu art. 17 ust. 1 wynika z braku definicji ustawowej pracy zarobkowej, co oznacza, że prawodawca przy niekrótkim okresie obowiązywania tego przepisu stosowanie tej regulacji nadal pozostawia organowi rentowemu i sądom ubezpieczeń społecznych, przy zauważalnym od dłuższego czasu odejściu od rygorystycznej wykładni tego przepisu. Jest to zrozumiałe, z uwagi na to, że taka wykładnia nie zawsze jest adekwatna do istotnych okoliczności konkretnych stanów faktycznych. Potwierdzają to nie tylko orzeczenia powołane w skardze kasacyjnej ale i dalsze – przykładowo wyroki Sądu Najwyższego: z 19 lutego 2021 r., I USKP 12/21; z 17 marca 2021 r., II USKP 30/21; z 14 grudnia 2021 r., II USKP 100/21.

Z tym motywów w sprawie może decydować sama zasada, czyli wykładnia art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej adekwatna w odniesieniu do szczególnej i indywidualnej sytuacji ubezpieczonego ustalonej w sprawie, przy braku konieczności rygorystycznej wykładni tego przepisu w odniesieniu do rodzaju i liczby czynności ubezpieczonego w niekrótkim okresie w radzie banku oraz wobec wymuszonej terminem lub okolicznościami konieczności uregulowania składek na ubezpieczenia pracowników w P..

Nie jest zatem konieczna analiza dalszych zarzutów skargi. Niemniej można syntetycznie zauważyć, że w ostatnim orzecznictwie przyjmuje się, iż warunkiem

zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego w sytuacji z art. 17 ust. 1 ustawy wypadkowej nie jest konieczne indywidualne uprzednie pouczenie ubezpieczonego o treści tej regulacji (zob. choćby wyrok Sądu Najwyższego z 12 września 2018 r., III UK 124/17). Natomiast zwrot zasiłku chorobowego na podstawie art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeniowym społecznych zależy od przesłanki złej woli w działaniu lub zachowaniu ubezpieczonego.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

[SOP]

[ł.n]